

Vilayət Zahid oğlu Ramazanov

UOT: 338.45.69; JEL: L74

Tikinti materialları sənayesində innovasiyaların tətbiqində investisiyalardan istifadə imkanları

Xülasə

Məqalənin məqsədi yeni növ tikinti materiallarının istehsalı, son texnologiyaların və istehsalın təşkilində yeniliklərin tətbiqi, müəssisələrin yeni bazarlara çıxması və müasir üsulların tətbiqi təşkil edir. Burada tikinti materialları sənayesi üzrə investisiyaların cəlbi imkanları, bu sahədəki müəssisələrinin inkişaf problemləri araşdırılır. Ölkədə bu sahə üzrə investisiyaların istifadə səmərəliyi ilə bağlı fikirlər irəli sürülür.

Açar sözlər: innovasiya, sənaye, investisiya siyasəti və layihəsi, tikinti materialları

Giriş

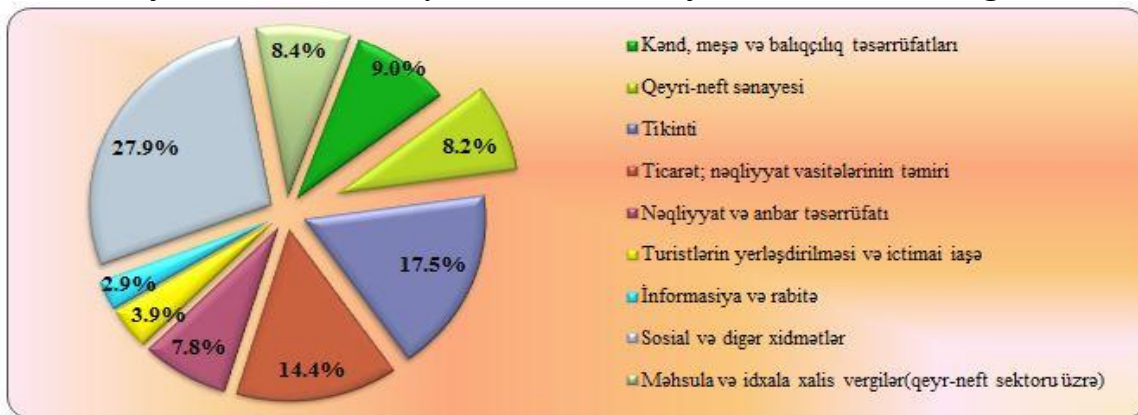
Müasir dünya iqtisadiyyatının durumu böhranların dövriliyinin artması və əhatəsinin genişlənməsi, geosiyasi risklərin yüksəlməsi əmtəə və fond bazarlarındakı qeyri-sabitlik ilə müşayiət olunur. Həmçinin, bu amillərlə yanaşı, dünya enerji bazarındakı qeyri-sabitlik, əsas ticarət tərəfdaşlarının milli valyutalarının devalvasiyası Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün əlavə risklər yaradır. Beynəlxalq və regional səviyyədə gedən mürəkkəb siyasi və iqtisadi proseslərin mənfi təsirlərinə, bir çox ölkələrin ciddi iqtisadi, maliyyə və sosial problemlərlə üzləşməsinə baxmayaraq Azərbaycan iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafı davam edir. Azərbaycan Prezidenti, Cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi, real sektora, sahibkarlığa dövlət dəstəyinin artırılması, biznes və investisiya mühitinin davamlı olaraq yaxşılaşdırılması tədbirləri, təmin edilmiş siyasi və makroiqtisadi sabitlik Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici təsirlərə və qeyd olunan risklərə dayanıqlılığını şərtləndirən başlıca amillərdir. Ölkədə sənayenin inkişafına diqqət artdıqca, tikinti sektoruna və materiallar istehsalına da mühit yaradır. Bu sahənin inkişafına artım müşahidə olunsada lakin son dövrdə müəyyən enmələr də özünü göstərməkdədir.

Azərbaycan Respublikasında sənaye və tikinti sahələrinin inkişafı

Ölkədə aparılan sənaye siyasətinin əsas məqsədlərindən biri də sənayenin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına yönəldilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsindən ibarətdir. Belə tədbirlər sahəvi araşdırmalar nəticəsində müxtəlif sektorların xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq əlavə tədbirlərlə dəstəklənməlidir. Sənayenin rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi məqsədi ilə enerji tariflərinin tənzimlənməsində çeviklik artırılmalı, çevik tarif siyasəti əlverişli vergi və gömrük rejimi və çevik məzənnə siyasəti ilə müşayiət edilməlidir. Həmçinin, sənayeyə investisiyaların cəlb edilməsi üçün imkanlar genişləndirilməli, sənayeyə yönləndirilən dövlətin güzəştli kreditlərindən istifadə və lizinq imkanları artırılmalı, qeyri-neft sənayesinə investisiyaların təşviqi mexanizmi yaradılmalıdır. Bu sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələrin quruluş xərclərinin azaldılması, sənaye zonalarından kənarda yerləşən sənaye layihələrinin müəssisədən kənar infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması, bu məqsədlə dövlət vəsaiti hesabına həyata keçirilən infrastruktur layihələrinin özəl sektorun investisiyaları ilə əlaqələndirilməsi mexanizmi qurulmalıdır. Qabaqcıl ölkələrin təcrübəsindən istifadə edərək dövlət-özəl tərəfdaşlıq modellərinin tətbiqinin genişləndirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

Ölkədə 2015-ci ildə sənayedə istehsal olunmuş malların və göstərilmiş xidmətlərin həcmi 26,2 milyard manat təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilə nisbətən 2,4% artımdır. Qeyri-neft sənayesi isə 7,7 milyard manat təşkil etmiş və ötən illə müqayisədə 8,4% artmışdır. İstehsal olunan sənaye məhsulunun 61,9% mədənçıxarma, 29,9% emal, 7,3% elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı, 0,9% isə su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı bölmələrində təmin edilmişdir. Mədənçıxarma sahəsində istehsalın həcmi əvvəlki illə nisbətən 2% çox olmuşdur. Emal müəssisələri və fərdi sahibkarları tərəfindən ötən illə müqayisədə 7% çox məhsul istehsal olunmuş, qeyri-neft emal sənayesi ötən illə müqayisədə 15,6% artmışdır. Müvafiq dövrdə emal sənayesində məhsul istehsalının strukturunda ən yüksək xüsusi çəkiyə malik alt sahələr qida məhsullarının istehsalı (33,7%), neft məhsullarının istehsalı (31,0%), maşın və avadanlıqların quraşdırılması və təmiri (8,5%), tikinti materiallarının istehsalı (5,5%), kimya sənayesi (3,7%), metallurgiya sənayesi (2,9%), içki istehsalı (2,6%), maşın və avadanlıqların istehsalı (2,5%), hazır metal məmulatların istehsalı (1,5%), elektrik avadanlıqlarının istehsalı (1,3%), avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalı (1,2%), rezin və plastik kütlə məmulatlarının istehsalı (1,1%), kompüter, elektron və optik məhsulların istehsalı (1,0%) olmuşdur, digər 11 alt sahənin birgə xüsusi çəkisi isə 3,4% təşkil etmişdi (5; 6).

Qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin sahələr üzrə bölgüsü

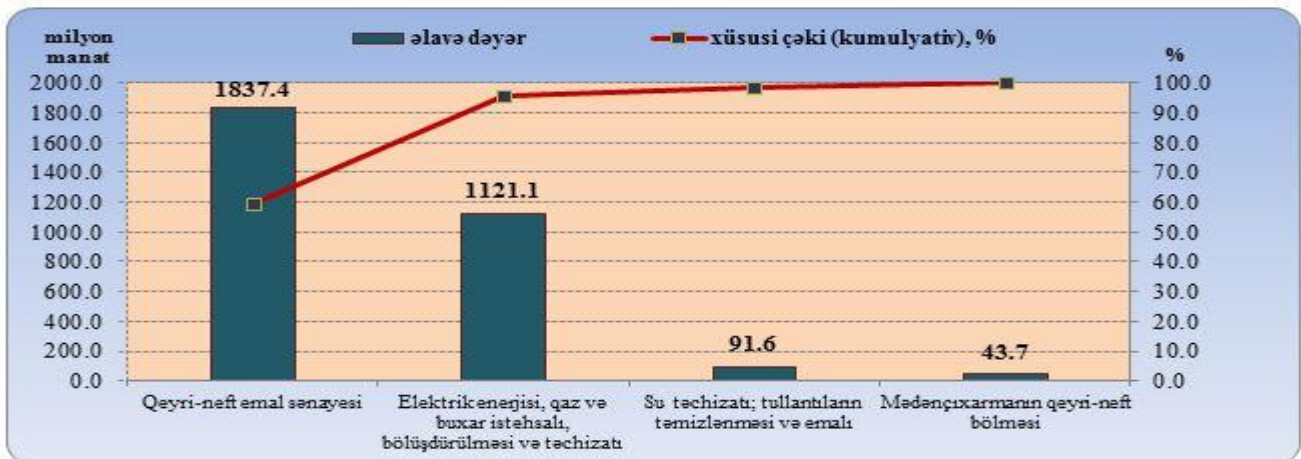

<http://www.economy.gov.az/>

Qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyər 2014-cü illə müqayisədə 1,1% artmış, bu sahədə yaradılan əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 8 faiz artaraq 69,3% təşkil etmişdir. Bu sektorun əksər sahələrində, o cümlədən kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq (6,6%), ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri (10,9%), turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə (14%), informasiya və rabitə (6,8%), sosial və digər xidmətlər (1,7%) sahələrində yaradılan əlavə dəyərin artım tempi əvvəlki dövrə nisbətən yüksək olmuşdur. Qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin strukturunda mədənçıxarma sənayesinin xüsusi çəkisi 0,1 faiz emal sənayesinin xüsusi çəkisi isə 3 faiz artmışdır (5; 6). Son on ildə tikinti sektorunun inkişafı ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində ölkədə inşaat işləri geniş vüsət almış, bu gün də qiymətli memarlıq abidələri kimi qorunan onlarla yaşayış binası və sosial obyekt istifadəyə verilmişdir. Belə ki, 220 min yerlik 755 yeni məktəb binası tikilmiş, 344 məktəb binası əsaslı təmir edilmiş, müasir avadanlıqla təchiz olunmuş onlarla diaqnostika mərkəzi və digər səhiyyə obyektləri, dünya və Avropa standartlarına tam cavab verən olimpiya-idman kompleksləri, yüzlərlə çoxmərtəbəli yaşayış binası istifadəyə verilmişdir. Həmçinin, bu obyektlərə Bakı Olimpiya Stadionunu, Su İdmanı

Sarayını, Atıcılıq Mərkəzini, Veloparkı, Avropa Oyunları Parkını nümunə göstərmək olar. Son ildə Beynəlxalq avtovağzal ərazisindən Bakı dairəvi yolunu birləşdirən körpü və Stend Atıcılığı Kompleksinə gedən yol, Astara rayonunda Deqədi-Pəlikəş, Bərdə rayonunda Mollaisalar-Vəliuşağı-Mollaəhmədli-Sərkarlar, Cəlilabad rayonunda Alar-Təzəkənd-Üçtəpə-Əliqasimli-Cəfərxanlı avtomobil yolları, şəhər və kəndarası yollar istismara buraxılmışdır. Bundan başqa, 270 nəfəri qəbul etmək imkanına malik 7 poliklinika, 8562 şagirdlik 37 ümumtəhsil məktəbi, 2127 yerlik 20 məktəbəqədər təhsil müəssisəsi, 280 yerlik 2 klub istifadəyə verilmişdir.

Qeyri-neft sənayesində yaradılmış əlavə dəyərin strukturu

<http://www.economy.gov.az/>

Tikinti materialları sənayesində innovasiyaların tətbiqi və investisiyaların istifadəsi

İnnovasiya fəaliyyətinin vəziyyəti hər bir cəmiyyətin və dövlətin iqtisadiyyatının inkişafının mühüm indikatoru hesab olunur. İnkişaf etmiş ölkələrdə innovasiya siyasəti dövlətin sosial-iqtisadi siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edir. O, iqtisadiyyatın yenidən qurulması, istehsalın texniki bazasının fasiləsiz yeniləşdirilməsi, rəqabətqabiliyyətli məhsul buraxılışı məsələlərinin həllinə imkan verir. İnnovasiya siyasətinin formalaşdırılması və həyata keçirilməsi ölkənin elmi-texniki potensialının yüksəldilməsi, elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinin nəticələrinin iqtisadiyyatın real sektoruna yönəldilməsi və eləcə də iqtisadiyyatda artım tempinin aşağı düşməsinin qarşısının alınması mexanizminin formalaşdırılması sisteminin yaradılmasını nəzərdə tutur. Bu məqsədlə ölkədə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən konseptual sənədlər, proqramlar qəbul olunaraq, icra edilməkdədir.

İnvestisiya-tikinti layihələrinin formalaşmasında investisiya tikinti (xüsusən, mənzil-tikinti) proqramlarının da qəbulu zəruri hesab edilməlidir. İnvestisiya-tikinti proqramının həyata keçirilməsində bazar mexanizmlərinin rolu böyükdür. Bazar mexanizmi-dövlətlə müəssisənin (layihə hazırlayanların), mülkiyyətçilərlə əlaqə təşkilatlarının, maliyyə və fond bazarının, eləcə də layihənin özünün iştirakçıları arasında qarşılıqlı əlaqəni tənzimləyən vasitədir. İnvestisiya fəaliyyəti olmadan bütün yeni kəşflər, texnologiyalar təsvirlərdə və maketlərdə qalar, heç zaman konkret məhsul formasında öz əksini tapmaz. İnvestisiya gəlirin və satışın miqdarını artırmaq, yeni məhsullar istehsal etmək, keyfiyyəti yüksəltmək üçün müəssisənin aktivlərinə sərmayə qoyması ilə fərqlənir. Müəssisələrin investisiya təminatı kapitalın geniş tərkibdə artımını təmin edir, əhalinin əmək haqqını və alıcılıq qabiliyyətini artırır və büdcəyə vergi axınını sürətləndirir. Bütün bunlara baxmayaraq investisiyalar

özlərində risk daşıyır, əgər gəlir öz təsdiqini tapmazsa bu zaman qoyulmuş vəsaitlərin itirilməsi təhlükəsi yaranır. Investisiyaları bu şəkildə təsnifləndirmək olar:

- Quruluşuna görə - maddi, qeyri-maddi, maliyyə;
- Təyinatına görə - birbaşa, əsas və dövriyyə vəsaitlərinin, qiymətli kağızların əldə olunmasına;
- Maliyyə mənbəyinə görə - amortizasiya, gəlir, satışdan daxil olmalar, kredit, lizinq;
- Mənşəyinə görə - yerli və xarici;
- İstiqamətinə görə - gəlir əldə edilməsinə, sosial və ekoloji nəticələrə görə;
- Müddətinə görə - qısa, orta, uzun müddətli;
- Layihələndirilməsinə görə - istehsal və qeyri-istehsal;
- İstehsal yönümlüyünə görə - əsas vəsaitlərin yenilənməsinə, dövriyyə vəsaitlərinin və daşınmaz əmlakın alınmasına, istehsalın keyfiyyətinin artırılmasına və yeni növ məhsul istehsalına.

Sənaye kompleksinin istehsal fondlarının dinamikası

İllər	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sənaye istehsal fondlarının mövcudluğu (mln.manat)	18225	34789	37165	41952	467697	53529	61801	70446
Tikinti materialları müəssisələri üzrə əsas fondlar (mln. manat)	182	318	494	532.3	724	784	1278	1291

Mənbə: www.stat.gov.az

Cədvəldən göründüyü kimi sənaye istehsal fondlarının dinamikası üzrə 2005-2015-ci illər ərzində ciddi dəyişikliklər qeydə alınmışdır. Belə ki, əgər 2005-ci ildə sənaye istehsal fondlarının həcmi 18225 mln.manat olmuşdursa, 2010-cu ildə bu göstərici 1,5 dəfə artaraq 37164,7 mln.manat, 2012-ci ildə isə 1,9 dəfə artaraq 46768,7 mln.manat, 2014-cü ildə 61801 mln. manat, 2015-ci ildə isə 1,1 dəfə artaraq 70446 mln. manat təşkil etmişdir. Aparılmış tədqiqatlar onu göstərir ki, respublikanın regionlarında tikinti materialları üçün zəngin təbii resursları mövcuddur. İnşaat materiallarının istehsalı son dövrlər daha intensiv xarakter daşımağa başlamışdır. Lakin müsbət tendensiyalara baxmayaraq yenə də əsas tikinti materialları regional qonşu dövlətlərdən (Rusiya, Türkiyə, İran və s.) idxal olunur. Azərbaycanda tikinti materialları sənayesini inkişaf etdirmək mümkün olduğu halda iri həcmdə xarici valyuta idxal prosesinə sərf olunur. Ümumiyyətlə, əsas kapitalın həcmi artırır və onun modelləşdirilməsinə yönəldilən investisiya qoyuluşlarının məbləği ümumi investisiyaların əsasını təşkil edir. Uzunmüddətli investisiyalar işlənmiş vəsaitlərin yenilməsinə, mövcud müəssisələrin istehsal potensialının artırılmasına, yeni istehsal və qeyri-istehsal əhəmiyyətli əsas fondların əldə edilməsinə yönəldilir. Bu investisiyalar həm də yeni müəssisələrin və qeyri-istehsal təyinatlı obyektlərin tikintisində, modelləşdirilməsində, genişləndirilməsində, qeyri-maddi aktivlərin əldə edilməsində tətbiq oluna bilər. İnvestisiya prosesi planlaşdırma və uçot praktikasında aşağıdakı xüsusiyyətlərinə görə fərqlənir:

- ✓ Mümkün maliyyələşdirmə mənbələrinin mərkəzləşdirilmiş səviyyəsinə görə (mərkəzləşdirilmiş və qeyri-mərkəzləşdirilmiş);
- ✓ İşlərin vəxərclərin strukturuna görə (tikinti quraşdırma işləri, müxtəlif avadanlıqların, inventarların, alınmasına xərclər);
- ✓ Yeni tikinti, genişləndirmə, modernləşdirmə kimi əsas fondların təkrar istehsal xüsusiyyətlərinə görə;
- ✓ Tikinti işlərinin yerinə yetirilməsi üsullarına görə (podrat və təsərrüfat üsulları).

Dövlət səviyyəsində həyata keçirilən investisiya prosesi büdcələrin (vergilərin, istiqrazların, dövlət gəlirlərinin və s.), eləcə də digər təsisatların hesabına reallaşdırılır. Özəl investisiyalar sahibkarın xüsusi vəsaitləri, o cümlədən digər fiziki şəxsin aldığı kreditlərin hesabına həyata keçirilir. Özəl investisiya qoyuluşlarını sığorta şirkətləri, kommersiya bankları, müxtəlif investisiya fondları da icra edə bilər.

Ölkədə ötən 10 ildə həyata keçirilən iqtisadi islahatlar nəticəsində iqtisadiyyatın ən sürətlə inkişaf edən sahələrindən birinə çevrilən tikintidə yeni texnologiyaların tətbiqi dövrü başlanmışdır. Dövlət başçısının Azərbaycanı qeyri-neft sektorunda sənayeləşmiş, müasir texnologiyalar əsasında rəqabətə davamlı məhsullar istehsal etmək qabiliyyətinə malik olan ölkəyə çevirmək siyasəti tikintidə də özünü göstərməkdədir. 2011-ci ildə Azərbaycanda Qafqazın ilk müasir tikinti materialları zavodu işə başlamış və “AAC” Müasir Tikinti Materialları Zavodu innovasiya texnologiyaları əsasında qurulan tam müasir standartlara cavab verən bir müəssisədir. Regionda ilk dəfə Azərbaycanda tikilən bu zavod Almaniyanın məşhur WERHANN şirkətinin yüksək texnologiyalı istehsal avadanlığı ilə təchiz edilmişdir. Müəssisə müasir və orijinal avadanlıqlar və yüksək texnologiyalar əsasında hazırlanan məsaməli qazobeton bloklarını istehsal edir. Bu məmulatlar dünyanın 50-dən çox ölkəsində yerləşən və sayı 200-dən artıq olan zavodlarda istehsal olunur. Qazobeton digər tikinti materiallarından möhkəmliyi, yüngüllüyü, uzunömürlülüyü, istiliyə və şaxtaya davamlılığı, ekoloji cəhətdən təmizliyi, həmçinin adi əl və ya elektrik alətlərindən istifadə edilən zaman çox asanlıqla emal olunması ilə fərqlənir. Məhsulun Azərbaycan bazarına çıxması tikinti işlərinin texnologiyasını və müddətini əsaslı şəkildə dəyişməkdədir.

Son illərdə istifadəyə verilən ən iri tikinti materialları zavodlarından biri də Almaniyanın məşhur “Pacific” əmtəə nişanı altında inşaat materialları istehsal edən “Gilan” MMC Goranboy Gips zavodudur. Müəssisənin fəaliyyəti üçün bu rayonun seçilməsi bir tərəfdən Goranboy rayonu ərazisində böyük miqyaslı gips yataqlarının mövcudluğu, həmçinin ətraf yaxın rayon və şəhərlərin əhalisinin arasında işsizliyin aradan qaldırılması ilə də bağlıdır. Zavod ildə təxminən 300 min ton gips və gips əsaslı quru qarışıqlar istehsal etmək qabiliyyətinə malikdir. “Pacific” əmtəə nişanı Azərbaycanın ən nüfuzlu və rəqabətdə öz yerini saxlaya bilən əmtəə nişanlarından biridir. Həmçinin, bu əmtəə nişanı altında Azərbaycan sənayesi üçün Bakıda son texnologiyalarla təchiz edilmiş fabrikdə inşaat sahəsinin tələb etdiyi yüksək keyfiyyətli poliuretan izolyasiya panelləri istehsal olunur. İllik 1,5 milyon m² istehsal gücü və 6 mt/dəqiqə sürətli fasiləsiz istehsal texnologiyasına malik olan istehsal xətti İtaliyadan gətirilmişdir. Müəssisədə həmçinin istilik izolyasiya materialları, yapı kimyasallarının istehsalı həyata keçirilir.

“AzVirt” Azərbaycanın ən böyük və tanınmış yol tikinti şirkətlərindən biridir. Yarandığı tarixdən başlayaraq on beş ildən çox müddət ərzində “AzVirt” regionda nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı üçün getdikcə artan tələbləri qarşılamaq məqsədi ilə sürətlə böyüyüb və fəaliyyət dairəsini genişləndirib. Hal-hazırda “AzVirt” aşağıdakı xidmətlər üzrə ixtisaslaşmış: avtomobil yollarının tikintisi, yenidənqurulması və təmiri; körpülərin, yol ötürücülərinin və digər qurğuların tikintisi, yenidən-qurulması və təmiri; hava limanları üçün terminalların, uçuş-enmə zolaqlarının, sükən yollarının və perronun tikintisi,

yenidənqurulması və təmiri; tikinti materiallarının istehsalı; layihələndirmə işləri. Şirkət müştərilərinə çöl-axtarış (geodeziya), layihələndirmə və tikinti daxil olmaqla kompleks xidmətlər təqdim edir. Zəngin iş təcrübəsi və yüksək keyfiyyət standartlarına qadir olmaqla, o regionun ən böyük tikinti layihələrində baş podratçı kimi iştirak edir. Şirkət tikdiyi avtomobil yollarının yüksək beynəlxalq tələblərə cavab verməsi üçün ilk növbədə inkişaf etmiş ölkələrin bu sahədə yüksək elmi nailiyyətləri və qabaqcıl təcrübəsini öyrənərək öz fəaliyyətində tətbiq edir. Azərbaycanda ilk dəfə olaraq bu şirkət qırmadaş-mastikalı və polimerli asfaltbeton qarışığını tətbiq edir və istehsal edilən asfaltbetonun tərkibində aktivləşdirilmiş mineral tozlardan istifadə edir.

Tikinti sektoru üzrə fəaliyyət göstərən müəssisələr investisiya qoyuluşu obyektinə olmaqla müxtəlif istiqamətlərdə inkişaf edirlər. Belə ki, bu istiqamətlərdən olaraq yeni istehsal üzrə tikinti məhsulunun hazırlanması və onun təşkilinin planlaşdırılması; yeni texnoloji avadanlıqlar alıb onunla istehsal xərclərinin azaldılmasını, məhsulun satışının yeni strukturunun yaradılmasını, istehlakçılarla daha əlverişli münasibət yaratmaq üçün xidmət şəbəkələrinin formalaşdırılmasını qeyd etmək mümkündür. Məhz bunlar əsasında ümumi investisiya layihəsinə tələb davamlı olaraq artır. Buna baxmayaraq respublikada tikinti materiallarının istehsalını daha da sürətləndirmək və rəqabət qabiliyyətli məhsulun istehsalı üçün tikinti materialı istehsal edən müəssisələr daim yeniləşən innovasiyaları təqib etməli və tətbiq etməlidirlər. Göstərilən cədvəldə son beş il ərzində əsas növ tikinti materiallarının, məmulat və konstruksiyaların istehsal həcmi və inkişaf tempi öz əksini tapır.

Əsas növ tikinti material, məmulat və konstruksiyaların istehsalı

	2011	2012	2013	2014	2015
Sement (min ton)	1 425,2	1 965,8	2 296,1	2 940,7	2 732,9
Gips (min ton)	100,3	150,0	169,0	222,7	196,5
İnşaat üçün əhəng daşı və digər daşlar (min ton)	505,5	535,2	565,0	458,5	345,1
Tikinti kərpic (min kub m.)	240,3	213,2	450,0	426,1	280,6
Sement, süni daş və ya betondan tikinti blokları (min ton)	113,3	132,5	145,8	200,6	142,4
Keramik plitələr (min kv.m.)	53,8	78,2	115,3	74,9	31,9
Qeyri-filiz tikinti materialları (min ton)	4 635,7	4 057,6	2 139,1	3 288,7	1 756,1
Pəncərə şüşəsi (min kv.m.)	1,4	1,5	0,1	-	-
Taxta-şalban (min kub m.)	1,2	0,5	4,5	18,7	0,2
Yığma dəmir-beton konstruksiyalar və məmulatlar (min kub m.)	49,0	47,3	28,3	36,0	27,3

Mənbə: www.stat.gov.az

Tikinti materialları sənayesində meşə və ağac emalı sahəsinin xüsusi yeri vardır. Meşə və ağac emalı tikinti materialları, sellüloz, kağız, süni lif, mebel və digər məhsulların istehsalını özündə cəmləşdirən sənaye sahəsidir. İri həcmli meşə məhsulları tədarük edilən ölkələrdə meşə tədarükü ayrıca olaraq hasilat sənayesi qrupuna daxil edilir, hasilat həcmi kiçik olan ölkələrdə bu istehsalat sahəsi taxta-şalban məhsulların istehsalının tərkibində olur. Bu sahə ölkələrin ümumi daxili məhsul istehsalında özünəməxsus yerə malikdir. Aşağıda verilmiş modeldə sənayenin bu sahəsinin inkişafına təsir edən amillər göstərilmişdir.

Azərbaycanın ağac emalı sahəsinin statistik göstəricilər əsasında təhlili

İllər	Ağac emalı və ağacdən məmulatların istehsalı (mln.man.)	İnvestisiyalar (mln.man.)	Müəssisələr	İşləyənlərin orta siyahı sayı (min nəfər)	Bir işçinin orta aylıq əmək haqqı (manat)	Əsas fondların mövcudluğu (mln. manat)
2005	9,60	0,10	74	1.2	52.8	17.6
2006	12,20	1,40	77	1.5	79.8	19.1
2007	18,40	0,90	79	1.6	148.0	21.7
2008	15,60	0,50	79	1.5	179.7	23.3
2009	10,60	0,50	87	1.7	182.8	24.0
2010	12,10	0,20	73	1.6	316.6	54.3
2011	14,40	98,30	72	1.6	270.7	54.7
2012	11,80	30,10	68	1.5	372.3	47.7
2013	15,10	23,40	51	1,8	436,2	51,4
2014	19,20	15,00	48	2.0	467.5	54.4

Mənbə: Dövlət Sttistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən

“Eviews” proqramı vasitəsilə qurulmuş model

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
X1	0.023258	0.042028	0.553381	0.6038
X2	-58842.68	64635.37	-0.910379	0.4044
X3	13668.34	4729.042	2.890298	0.0342
X4	-2749.631	5019.877	-0.547749	0.6074
X5	-0.090750	0.103791	-0.874354	0.4219
R-squared	0.527644	Mean dependent var		13900000
Adjusted R-squared	0.149760	S.D. dependent var		3211784.
S.E. of regression	2961537.	Akaike info criterion		32.94717
Sum squared resid	4.39E+13	Schwarz criterion		33.09846
Log likelihood	-159.7358	Hannan-Quinn criter.		32.78120
Durbin-Watson stat	2.201827			

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib olunmuşdur

$$Y_2 = 0.0232576785299 X_1 - 58842.6835184 X_2 + 13668.3433464 X_3 - 2749.63110147 X_4 - 0.0907501695486 X_5$$

$R^2=0.527644$, Determinasiya əmsalı yüksəkdir. Deməli asılılıq yetərinə yerinə yetirilir.

Burada:

Y_2 - ağac emalı və ağacdən məmulatların istehsalı, man.

X_1 -investisiyalar, manatla.

X_2 - müəssisələr

X3- işləyənlərin orta siyahı sayı, nəfər

X4- bir işçinin orta aylıq əmək haqqı, manat

X5- ilin sonuna əsas fondların mövcudluğu.

Cədvəl əsasında söyləmək olar ki, Azərbaycan Respublikasında ağac emalı sənayesinə yönəldilən investisiya öz iqtisadi səmərəliliyini qoruyub saxlayır. Cədvəl əsasında tərtib olunmuş qrafikdə də bu öz əksini tapır.

Nəticə

Tədqiqat əsasında göstərmək olar ki, Azərbaycan Respublikasında ağac emalı sənayesinə yönəldilən investisiya öz iqtisadi səmərəliliyini qoruyub saxlayır. Bunu tərtib olunan qrafik də göstərir.

Ədəbiyyat

1. Allahverdiyev H.B., Qafarov K.S., Əhmədov Ə.M. "İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi". Bakı, "Nasir" nəşriyyatı, 2002.
2. Vasif Şirəliyev, İsmayıl Həsənov. Əsaslı tikintidə investisiya siyasəti. Bakı, 2006.
3. "Biznes planının tərtib etməli". Bakı, "Ekspert" jurnalının xüsusi buraxılış №1, Bakı, 2000
4. G.A.Əzizova, Dövlətin innovasiya investisiya siyasəti. Bakı, 2012
5. <http://www.stat.gov.az>
6. <http://www.economy.gov.az>

Вилаят Захид оглу Рамазанов
Возможности использования инвестиций во внедрении инноваций в
промышленности строительных материалов
Резюме

Цель статьи составляет исследование новых видов строительных материалов, использование новейших технологий, инноваций в организации производственных предприятий, появлении новых рынков и внедрением современных методов в этой области. Исследуются привлечение инвестиций, проблемы развития предприятий промышленности строительных материалов по возможности в этой области. Вдвигаются мнения с связи эффективной использовании инвестиций в этой сфере стране.

Ключевые слова: инновация, промышленность, инвестиционная политики и проект, строительные материалы

Vilayat Zaxid Ramazanov
Abstract

Innovations in building materials industry used in the implementation of the investment

Aim of the article purpose of the research new types of building materials, use of the latest technologies and innovations in the organization of production enterprises and emergence of new markets is introduction of new methods. Here the construction materials for industry, investments opportunities, development institutions to study the problems in this area. Use efficiency investments are put forward opinions regarding this field in the country.

Key words: innovation, industry, investment policy and projects, construction materials

Elmi redaktor: i.f.d. dos., Y. Məmmədov
Daxil olub: 22.06.2016.
Çapa qəbul olunub: 30.06.2016.

